



ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ
ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

А.БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ ӨңІРЛІК УНИВЕРСИТЕТІ



ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІ МӘДЕНИЕТ БАСҚАРМАСЫНЫҢ "ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННИҢ ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСТЫҚ
МЕМОРИАЛДЫҚ МҰРАЖАЙЫ" КОММУНАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ

КОММУНАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "КОСТАНАЙСКИЙ ОБЛАСТНОЙ МЕМОРИАЛЬНЫЙ
МУЗЕЙ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА" УПРАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ АКИМАТА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ИННОВАЦИЯ, БІЛІМ, ТӘЖІРИБЕ-БІЛІМ
БЕРУ ЖОЛЫНЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

II КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

«ИННОВАЦИИ, ЗНАНИЯ,
ОПЫТ – ВЕКТОРЫ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРЕКОВ»

II КНИГА



РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Куанышбаев Сеитбек Бекенович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректоры, география ғылымдарының докторы, Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар Академиясының мүшесі;

Жарлыгасов Женис Бахытбекович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Зерттеулер, инновация және цифрландыру жөніндегі проректоры, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор;

Скударева Галина Николаевна, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Мәскеу облысындағы МОУ «Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университеті» ректорының м.а.; Ресей Федерациясының жалпы білім беру ісінің құрметті қызметкері, Ресей;

Бережнова Елена Викторовна, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Мәскеу халықаралық мемлекеттік қатынастар институты, Ресей;

Ибраева Айман Елемановна, «Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы» ММ жетекшісі;

Онищенко Елена Анатольевна, «Педагогикалық шеберлік орталығы» жекеменшік мекемесінің Қостанай қаласындағы филиалының директоры;

Демисенова Шнар Сапаровна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының меңгерушісі;

Утегенова Бибикуль Мазановна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының профессоры;

Смаглий Татьяна Ивановна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің, педагогика ғылымдарының кандидаты; педагогика және психология кафедрасының қауым.профессоры;

Жетписбаева Айсылу Айратовна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Ы.Алтынсарин атындағы әдістемелік кабинетінің меңгерушісі.

«Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары»: 2023 жылдың 17 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. II Кітап. – Қостанай: А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023. – 1231 б. = «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков»: Материалы международной научно-практической конференции, 17 февраля 2023 года. II Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023. – 1231 с.

ISBN 978-601-356-244-5

Жинаққа «Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары» атты Алтынсарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланатын мәселелердің алуан түрлілігі мен кеңдігі мақала авторларына заманауи білім беруді жаңғырту мен дамытудың, осы үдерісте қазақ ағартушыларының педагогикалық мұрасын пайдаланудың жолдарын, мұғалімдерді даярлаудың тиімді технологиялары мен форматтарын әзірлеу мен енгізу мәселелерін, ақпараттық қоғамдағы білім беру кеңістігінің ерекшеліктерін айқындауға, сондай-ақ педагогтердің инновациялық қызметінің тәжірибесін жинақтауға, педагогикалық үдеріс субъектілерін психологиялық-педагогикалық қолдауға мүмкіндік берді.

Бұл жинақтың материалдары ғалымдарға, жоғары оқу орындары мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагог-психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей определить векторы модернизации и развития современного образования, использования в данном процессе педагогического наследия казахских просветителей, вопросов разработки и внедрения эффективных технологий и форматов подготовки учителей, специфики образовательного пространства в информационном обществе, а также обобщения опыта инновационной деятельности педагогов, психолого-педагогической поддержки субъектов педагогического процесса.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

ISBN 978-601-356-244-5



УДК 37.02
ББК 74.00

Список литературы:

1. Руководство для учителя, 2012.
2. Краевский, В.В. Процесс обучения и его закономерности: дидактика средней школы: некоторые проблемы современной дидактики / В.В.Краевский, И.Я.Лернер; под ред М.Н.Скаткина. – М., 1982. – 319 с.
3. Выготский Лев Семенович. Мышление и речь. Изд. 5, испр. – Издательство «Лабиринт», М., 1999.

ОӘЖ 37.013.2

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІККЕ БАҒЫТТАЛҒАН ТАПҚЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Кебиспаева Айгуль Савкомбаевна
пед. ғыл. маг., қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай ауданы білім бөлімі Тобыл қаласының
мектеп-гимназиясы» КММ
Тобыл қ., Қазақстан
kebispaeva1983@mail.ru

Аңдатпа

Бүгінгі таңда білім саласының алдында дайын білімді, дағдыларды меңгеретін, қайталайтын ғана емес, шығармашылық бағытта жұмыс істейтін, тың жаңалықтар ашатын, біртума ойлау қабілетімен ерекшеленетін жеке тұлға қалыптастыру міндеті тұр. Бұл, әрине, оқушылардың шығармашылық әрекетін дамытуда маңызды мәселе.

Түйінді сөздер: білім беру, құзыреттілік, технология, оқыту, мүдде.

Аннотация

Сегодня перед областью знаний стоит задача не только овладеть готовыми знаниями, но и воспроизвести их, и сформировать личность, работающую в творческом направлении, открывающую новые открытия, отличающуюся особыми способностями к мышлению. Это, безусловно, важный момент в развитии творческой активности учащихся.

Ключевые слова: образование, компетентность, технологии, обучение, интересы.

Abstract

Today, the field of knowledge is faced with the task of forming an individual who not only learns ready-made knowledge, reproduces, but also works in a creative direction, makes new discoveries, is distinguished by a unique thinking ability. This, of course, is an important point in the development of creative activity of students.

Key words: education, competence, technology, training, interest.

Бүкіл әлемдік білім кеңістігіне ену мақсатына сәйкес бүгінгі таңда Қазақстанның білім беру саласында түбегейлі өзгерістер жасалуда. Қазіргі жүргізіліп жатқан түрлі бағыттағы сол өзгерістер білім беру жүйесінің қызметін жаңа уақыт талабына сай жетілдіруді, педагогика ғылымындағы табыстарды сын көзбен саралай отырып, тәжірибеде кеңінен қолдануды, білім алушыларды өзгермелі қоғамда өмір сүруге жан-жақты дайындауды қажет етеді. Ал мұнын барлығы да оқыту үдерісін жаңаша ұйымдастырудың жолдарын таба алу мүмкіндіктерін кеңейтумен тығыз ұштасып жатыр.

Жеке тұлғаның құзыреттілігін дамыту-бүгінгі заманның басты талабы. Құзыреттіліктің негізі және оның маңызы туралы құнды ой-пікірлер туралы қазақ даласындағы ұлы ғұламалар Әл-Фараби, Махмұд Қашқари, Жүсіп Баласағұни, К.А.Яссауи және ағартушылар Ы. Алтынсариннің, Ш.Уәлихановтың А. Құнанбаевтың, қазақ зиялылары Ж.Аймауытов, А.Байтұрсынов, М.Жұмабаев, т.б. болашақ ұрпақты адалдық, парасаттылық, шындылық сынды қасиеттерге тәрбиелеудегі халық даналығын жоғары бағалағандығы және соған талпынғаны да аңғарылады. Білім беру парадигмасының білімнен іс-әрекетке-құзыреттілікке ауысуы жағдайында білім беру қызметінің нәтижелері туралы идеяларды түбегейлі өзгерту маңызды қажеттілік болып табылады. Сондықтан маңызды құрал ретінде құзыреттер танылады. Когнитивті (білімді), белсенділікті (іскерлікті, белгілі бір қызметті жүзеге асыруға дайындықты) және жеке тұлғаны (аксиологиялық компонент – белгілі бір құндылық бағдарлары, мотивациялық компонент, тәуелсіздік, ерікті қасиеттер, нақты жағдайдағы мінез-құлық дағдыларын) қамтитын құзыреттілік құрылымы қазірдің өзінде белгілі. Алайда, жалпы

білім беретін мектептің нормативтік құжаттарында [1.б.3] бұл білім берудің жеке, метапәндік және пәндік нәтижелері туралы айтылған. Бұл ретте белгіленген жоспарланған білім беру нәтижелерінің білім алушылардың нақты құзыреттерімен өзара байланысын нақты айқындау жоқ. Егер жоғары білім беру деңгейлері үшін бұл сәт жекелеген оқу пәндерінің теориясы мен әдістемелері деңгейінде нақтырақ пысықталса, онда жалпы білім беретін мектеп деңгейлері үшін бұл мәселе әзірге аз әзірленген күйінде қалып отыр, бұл екінші буынның білім беру стандарттарының жаңа идеологиясын іске асыруды едәуір қиындатады. Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, алдымен жалпы білім беретін мектеп үшін «заманауи білім беру нәтижелері» ұғымдарының қарым-қатынасында қазіргі құзыреттілік-белсенділік парадигмасының мәнінен туындайтын нәтижелер ретінде білім алушылардың жеке, метапәндік және пәндік құзыреттіліктері түрінде анықтауымыз қажет. Сонымен, А.В.Пашкевич [4, б. 35] жоғары мектеп үшін белгілі бір дәрежедегі түлектің құзыреттілік моделін анықтаудан бастап, жеке оқу пәнінде қалыптасатын құзыреттер кешенін құруға дейін жұмыс істеуді ұсынады; әрі қарай-игеруге жататын негізгі құзыреттіліктердің мазмұны саласын белгілеуге; құзыреттердің іріктелген компоненттерін қалыптастыру үшін оқушылардың нақты іс-әрекеттерін анықтауға және игеру барысында қалыптасатын блоктарды-тиісті әдістер мен тапсырмалар пәнінің модульдерін таңдауға; әрі қарай-бағалаудың критериалды базасын және бақылау-өлшеу материалдарын әзірлеуге-бағалау құралдарының қорын құруға, яғни жоспарланған нәтижелерден – нақты әрекеттер. Бұл ретте негізгі құзыреттіліктерді анықтау маңызды мәселе болып табылады. Еліміздің мемлекеттік білім беру стандартында құзыреттілік көзқарас тұрғысынан білім берудің басты мақсаты-жеке тұлғаны қалыптастыру, оның бейімділіктерін, қоғамдық өмірдің белгілі бір салаларында тиімді қызметті қамтамасыз ететін қабілеттерін ашу және дамыту деп анықталған. Түлектің әлеуетін өлшеу бірлігі-ол шеше алатын міндеттер шеңбері, білімді өз бетінше алуға дайындығы. Бұл жағдайда мектеп деңгейіне негізгі құзыреттер жиынтығының әртүрлі нұсқалары ұсынылады. Мысалы, әлеуметтік, коммуникативтік, оқу-танымдық, пәндік, денсаулық сақтау, ақпараттық, Әлеуметтік [5, б.44]. Біздің терең сеніміміз бойынша, мектеп жасында тек екі құзыреттілік маңызды – танымдық және әлеуметтік [6].

Менің ойымша, негізгі құзыреттердің кез-келген жіктелуін құзыреттердің маңызды сипаттамаларына сүйене отырып, бөлінген білім беру нәтижелерінің 3 тобына жатқызуға болады. Сонымен қатар, әмбебап оқу іс – әрекеттері (жеке, коммуникативті, танымдық және реттеуші) құзыреттердің құрамдас бөлігі ретінде әрекет ететіндігін, сонымен қатар әртүрлі құзыреттердің құрамдас бөлігі бола алатындығын атап өткен жөн. Осы фактіні ескере отырып, қазіргі білім беруде білім беру мазмұнының мәртебесін өзгерту мәселесі туындайды. Бүгінгі таңда білім беру мазмұны оқушының игеру мақсаты ретінде емес, құзыреттілік түрінде жоспарланған білім беру нәтижелерін алудың құралы, педагогикалық құралы ретінде қарастырылады [7, б.12]. Негізгі құзыреттіліктерді қалыптастыруға ықпал ететін «іс-әрекеттік оқу бірлігі» [8, б.36] («мазмұнды» орнына) ұғымы дидактика тезаурусына ене бастайды.

Ғалымдардың айтуынша, мұндай белсенді оқу бірлігінің рөлі құзыреттілікке бағытталған тапсырманы сәтті орындай алады. Ғылыми әдебиеттерде мұндай тапсырмаларды анықтаудың әртүрлі тәсілдері бар. Сонымен, Санкт-Петербург ғалымдарының тобы құзыреттілікке бағытталған тапсырма білім алушылардың оқу-танымдық, зерттеу, жобалық қызметін ұйымдастыратын, олардың ақпаратын немесе жекелеген әрекеттерін жаңғыртудан гөрі білім алушылардың мазмұнының, технологиясының және сапа мониторингінің интегративті дидактикалық бірлігі болып табылады деп мәлімдейді. Құзыреттілікке бағытталған тапсырма қызметті орындау үшін қажетті білімді, дағдыларды және жеке қасиеттерді біріктіретін иелік ету мүмкіндігін қамтамасыз етеді [9, 21-бет]. А.В.Пашкевич құзыреттілікке бағытталған тапсырма өзін-өзі жүзеге асыру және шығармашылық қабілеттерін ашу үшін оқушылардың арнайы ұйымдастырылған іс-әрекетін құру арқылы сабақты (оқу сабағын) ұйымдастыруды айтарлықтай өзгертуге мүмкіндік береді деп санайды. Тапсырма алған білімдерін әртүрлі өмірлік жағдайларда қолдану қабілетін қалыптастыруға, ақпаратты іздеуге және өңдеуге үйретуге, қойылған сұрақтарға жауап іздеуге, сыныптастарының алдында көпшілік алдында сөйлеу қабілетін игеруге бағытталған [10, 17-бет]. Тақырыптың мәнмәтіні, өміршеңдігі, іс-әрекет компоненті, тексеруге тапсырма бағытталған қызмет түрлерін анықтау (құзыреттіліктің белгілі бір аспектісі) құзыреттілікке бағытталған тапсырманың көрсеткіштері (белгілері) ретінде әрекет етеді. Қазіргі дидактикада құзыреттілікке бағытталған тапсырманың құрылымы да анықталған (әдетте 5 компонент):- ынталандыру (тапсырманың контекстіне енеді және оны орындауға ынталандырады);- тапсырманы тұжырымдау (тапсырманы орындау үшін қажетті оқушының іс-әрекетін көрсетеді);- ақпарат көзі (тапсырманы сәтті орындау үшін қажетті материалды, кейде қол жетімді ақпарат көздеріне сілтемелерді қамтиды);- тапсырманы орындауға арналған бланк (құрылымдық жауап тапсырмасында талап ету үшін қажет);- бағалау құралы (бұл критерийлер мен көрсеткіштер шкаласы, модельдік жауап, орындалу барысын және алынған нәтижені бағалауға арналған бақылау формасы).

Сондай-ақ, құзыреттілік тапсырмалардың білім алушылардың білім алу әдістерін игеруіне жағдай жасауға бағытталғандығы байқалады, бұл қазірдің өзінде оқушының зерттеу мәдениетінің бөлігі ретінде әдіснамалық мәдениеттің қалыптасуының дәлелі. Құзыреттілікке бағытталған тапсырмаларды әртүрлі модификацияларда оқыту тәжірибесінде пайдалану үшін құрастыруға және ұсынуға болады. Қазіргі дидактика олардың формаларын біледі, мысалы:

– жалпыланған құзыреттілік міндеті (критерий – ақпаратпен пәннен тыс шеберлік ретінде жұмыс істей білу) – тапсырма-ұқсастық; тапсырма-модель; тапсырма-прототипті іздеу; тапсырма-құрылымдау; тапсырма-мүмкіндік; артық болу міндеті, жеткіліксіздік міндеті;- оқу-танымдық іс-әрекетінің сипаты бойынша-оқыту, іздеу, проблемалық;- мазмұны бойынша-пәндік, пәнаралық, практикалық міндеттер;- қызметтің басым компоненті бойынша-теориялық немесе практикалық бағыт. Жоспарланған білім беру нәтижелеріне қол жеткізуде жағдаяттық және практикалық міндеттерге ерекше орын беру керек екенін ескеріңіз. Жағдаяттық тапсырма алгоритмі:

1. Тапсырманың атауы.

2. Жеке маңызды танымдық сұрақ.

3. Осы мәселе бойынша ақпарат әр түрлі түрде ұсынылған (мәтін, кесте, график, статистикалық мәліметтер және т.б.).

4. Осы ақпаратпен жұмыс істеу тапсырмалары.

Құзыреттілікке бағытталған тапсырманың құрылымымен салыстырған кезде біз бұрыннан белгілі компоненттерді оңай табамыз: біріншісі-екіншісі ынталандыруға сәйкес келеді; ситуациялық тапсырманың үшінші компоненті ақпарат көзі, ал төртіншісі – тапсырма тұжырымы. Алайда, соңғы компонент оқушының ақпаратпен жұмыс жасау процесінде интеллектуалды операцияларды дәйекті түрде игеруін қамтиды: таныстыру-түсіну-қолдану-талдау-синтез-бағалау. Дәл осы аспект Б.Блум мен С. Л. Илюшиннің «тапсырма дизайнері» мақсаттарының белгілі иерархиясын қолдана отырып, «жағдаяттық тапсырма» модификациясында құзыреттілікке бағытталған тапсырмаларды құрудың бір әдісін анықтайды. Жағдаяттық міндеттер жалпы білім берудің кез-келген мақсатын жүзеге асыру әдісі ретінде әрекет ете отырып, оқу және сабақтан тыс жұмыстарда да қолданыла алады. Олармен қызметті ұйымдастыру өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын дамытуға, шындық құбылыстарын түсіндіру қабілетін қалыптастыруға, құндылықтар әлемінде бағдарлау қабілетін дамытуға, функционалдық сауаттылық деңгейін арттыруға, кәсіби таңдауға дайындалуға, негізгі құзыреттіліктерді қалыптастыруға, демек, қазіргі өмір мәселелерінде бағдарлануға ықпал етеді. Ситуациялық есептерді шешу әрқашан оқу пәнінен тыс және әртүрлі қызмет түрлерінде қолданылатын Мета-пәндік нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған. Көптеген жағдаяттық мәселелерді шешу мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынастың сипатын өзгертетін жағдай қоғамда және табиғатта болып жатқан өзгерістерді көрсететін нақты жағдайларды талдаумен байланысты. Дәстүрлі оқу тәжірибесінде мұғалім «біледі», ал оқушылар «білмейді». Жағдаяттық мәселені шешуде оқыту субъектілері проблемаларды бірге шешуді Үйренетін тең құқылы серіктестер ретінде әрекет етеді. Осылайша, мұғалім Жағдаяттық есептерді шешу процесінде оқушылармен өзара әрекеттесу кезінде дұрыс жауап көзі ретінде емес, көмекші ересек адам ретінде әрекет етеді. [5.б.5]

Құзыреттілік оқыту нәтижесін (білім және білік) ғана емес, сонымен бірге ол оқушылардың шығармашылық іс-әрекет тәжірибесі мен құндылық бағдарларының жүйесін де көрсетеді. Құзыреттілік – бұл алынған білімдер мен біліктерді іс-жүзінде, күнделікті өмірде қандай да бір практикалық және теориялық мәселелерді шешуге қолдана алу қабілеттілігі. Ол, ең әуелі мектептегі оқыту үрдісінде қалыптасады. Сонымен, оқытудағы құзыреттілік тәсіл білім беру нәтижесі ретіндегі оқыту сапасын қамтамасыз етеді, ал ол өз кезегінде кешенді әліс-тәсілдерді жүзеге асыруды, мектептегі оқыту сапасын бағалаудың біртұтас жүйесін құруды талап етеді. Демек «құзірет» және «құзіреттілік» ұғымдарын мектептегі педагогикалық тәрбиеге енгізу білім берудің мазмұны мен әдістерін өзгертуді, іс-әрекет түрлерін нақтылауды талап етеді. [5.б.96]

Бүгінгі қоғамда оқушының академиялық-энциклопедиялық білім жиынтығы жеткілікті болғанымен, күнделікті өмірде кедесіп отырған түрлі жағдаяттарға икемсіздігі байқалып жатады. Бұл оның өмір сүру үрдісінде қажетті құзыреттіліктің қалыптаспағанын айғақтайды. Білім беру жүйесіндегі оқушының құзыреттілігінің теориялық негізін айқындап алу үшін, осы терминнің дербес анықтамасын келтірейік. Яғни, оқушының құзыреттілігі – жеке тұлғаның білімі мен тәжірибесін нақты бір жағдайда қолдана білу іскерлігімен байланысты тұлға қасиетін білдіретін ұғым деуге болады.

Баланың тұлға ретінде дамуына, оның ішінде шығармашылық потенциалы мен шығармашылық қабілетінің дамуына айқындалған көтерілген мәселе маңызды болып отыр. Бұл мәселе бірнеше зерттеулерде (В.Взагвязинский, А.К.Макарова, В.А.Сластенин және т.б.) қарастырылған. Мектептер осындай шығармашылық әлеуеті бойынша берілген жағдайында өзінің даму мен жетілдіру процесіне қатысады, өзінің кәсіби функцияларын сапалы жүзеге асыруға психологиялық-педагогикалық дайындығының құраушылары мен жаңа ойлары қалыптасады. [5.б.56]

Өзіндік талдау шығармашылық әрекеттің тиімділігі үшін қажетті білік ретінде қарастырады. Ол жетістіктер мен кемшіліктердің себептерін анықтауға мүмкіндік береді, сондықтан қазақ тілі мұғалімінің кәсіби – тұлғалық өсеуі үшін қажетті шарт болып табылады. Құзыреттілік – оқушының іс-әрекетінің әмбебап тәсілдерін меңгеруінен білім нәтижесі деп Қазақстан республикасы Жалпыға міндетті мемлекеттік стандарттың жобасында анықтама берілген.

Білім беру нәтижелері ретіндегі түйінді құзыреттілігі әрбір білім алушының қол жеткізуіне бағытталған:

- мәселенің шешімін табу құзыреттілігі;
- ақпараттық құзыреттілік;
- коммуникативтік құзыреттілік.

Құзыретті адам – ол жеке тұлға. Ол туындаған мәселені жеке және топтарда (коммуникативтік) шеше алуға, өмірде және жұмыс орнында үнемі жанашылдыққа ұмтылуға, қабілетті болуға тиіс, өз бетімен және басқаның көмегімен қажетті ақпаратты іздестіріп, қолдана алады. Осы аталған сапалар мен қасиеттер кез келген іс-әрекеттерге қажет. Содан да олар негізгі құзыреттер деп аталады. Оқушы білімдік үдерісте негізгі құзыреттерге оны тәжірибеде тиімді қолданудың нәтижесінде қол жеткізеді.

Құзыреттілік ұғымы – оқушының белгілі бір кешенді іс-әрекетті орындай алу қабілетін жетілдіруге бағыттала отырып, оқыту жүйесіне қызмет етеді. Оқыту формасында оқушының өз еркімен білім алуына, материалды ойлау қабілетіне бағыттауға, оқытуды жаттанды түрде емес, шығармашылықпен меңгертуге көңіл бөлу қажет. Оқушы қиялы жүйрек, жан дүниесі нәзік, өзін қызықтырған істе белсенді, ақыл-қабілеті дамыған, сондықтан шығармашылық оған шын ләззат, қуаныш сезімін әкелуі тиіс. Оқушылардың шығармашылығын дамыту жолдарын ақпараттық және коммуникативтік құзыреттіліктер арқылы іске асыруға болады. [3.б.39] Оқушыларды шығармашылыққа бағыттау мынадай мәселерді қарастыруы тиіс:

- бағдарламалық-мотивациялық;
- ізденушілік-зерттеушілік;
- тәжірибелік;рефлексиялық-бағалаушылық.

Бүгінгі таңда білім саласының алдында дайын білімді, дағдыларды меңгеретін, қайталайтын ғана емес, шығармашылық бағытта жұмыс істейтін, тың жаңалықтар ашатын, біртума ойлау қабілетімен ерекшеленетін жеке тұлға қалыптастыру міндеті тұр. Бұл, әрине, оқушылардың шығармашылық әрекетін дамытуда маңызды мәселе. Ғылыми зерттеулерге сүйенер болсақ, оқушы шығармашығын дамытуда «шығармашылық тапсырмалар» атауы педагогикада белгілі екі құрамдас бөліктен тұрады:

-біріншіден, оқушылар дербес, өз бетімен ойдан жаңаны құрастырады,
-екіншіден, жағдай тудырушы материалдар даярланып, шығармашылыққа икемдейтін ересек адамның қатысуы арқылы қарастырылады. Педагогке жауапкершілік жүктеледі, жұмыс нәтижесі оның іскерлігіне байланысты болатыны анық.

Шығармашылыққа баулу шәкірт бойындағы талант көзін ашып, тілін байытып, қиялын ұштау мен өз бетінше ізденуге зор әсерін тигізбек. Оқушыларды келесі жұмыстар арқылы шығармашылыққа баулуға болады деп есептеймін:

- сюжетті сурет бойынша әңгіме жазу;
- жыл мезгілдерін, табиғат көріністерін көркем тілмен суреттеу;
- нақыл сөздердің мәнін ашу;
- мақал-мәтелдер негізінде әңгіме жазу;
- жұмбақ, жанылтпаш, бейнесөз құрастыру;
- өз сыныптастарының (т.б.) портретін суреттеу, мінездеме беру;
- автордың идеясын өз идеясымен өрбітіп жазу;
- өлең құрастыру;
- жансыз нәрселерді жандандырып әңгіме, ертегі жазу;
- еркін тақырыштарға шығарма, ойтолғау, эссе жазу;
- ұжым болы ертегі құрастыру;
- ұлы адамдар өміріне байланысты сұрақтар беріп, пікір айту;
- ақын-жазушылар шығармалары бойынша пікір алмасу;
- оқыған кітаптары бойынша ойтолғау жазу;
- қоғамды әр түрлі өзгерістерге байланысты пікір айту;
- баспасөз материалдары бойынша пікір айту;
- өлеңді қара сөзге айналдырып мәтін құрау;
- ақпарат құралдарын пайдалана отырып, реферат,баяндама жазу;
- іс қағаздары үлгілерін жаздыру;
- тақырыпқа сай диалог, монолог жаздыру;
- оқиғаға қатысты өз ойларын айту;

- автордың көзқарасы туралы айта білу;
- көркем туындыны талдау, салыстыру, қорыту, шешім көрсету, т.б.

Білім берудің мазмұнына енгізіліп жатқан өзгерістер мен жаналықтардың барлығы да ғылым негіздері бойынша білімді меңгертумен қатар оқытуды дараландыруға жағдай жасау арқылы оқушылардың жеке және жас ерекшеліктерін ескере отырып, қажеттіліктері мен қызығуларына сай білім беруге бағыттталып отыр. Сабақ беруде мұғалім оқушылардың жас ерекшелігін негізге алуы керек. Тапсырамаларды да меңгере алатындвй, сұрақтарға дұрыс жауап іздей алатындай етіп қою керек. Сол кезде сабақ күтілген нәтижеге қол жеткізеді. Сонымен сөзімді қорытар болсам, сабақ барысында мынадай талаптар басшылыққа алынуы қажет:

1. Мұғалім оқыту кезінде билік жүргізу әдісінен арылуы керек.

2. Оқыту үрдісі кезінде сабақтағы басты тұлға білім беретін мұғалім емес, осы білімді қызыға қабылдауға дайын оқушы болуы тиіс.

3. Балалардың оқуға деген ынтасын күшейту керек.

4. Өз дербестігін, белсенділгін дамыту қажет.

Оқу, дамыту жұмысын ұтымды жүргізу үшін баланың табиғи талабын, қасиетін дер кезінде айқындау керек. Осы қағидалар негізінде сабақты жаңа технология арқылы жүргізу – оқушының өзін-өзі дамытуына, өз біліміндегі олқылықтарды өзі тауып, өз сұрағына өзі жауап іздеп жан-жақты білім алуына көмектеседі

Баланың бойындағы құмарлығын, қызығушылығын жойып алмай,оның үнемі алға жылжуға деген табиғи талап-тілектерін, сұраныс пен мұқтаждарын ескеру, шығармашылығын жетілдіру,білімді өз бетінше іздену арқылы алуға қолайлы жағдай жасау,өзін-өзі дамытатын тұлға қалыптастыру- ол құзыретті педагогтің міндеті деп санауымыз қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Сүгірбекова Н., Әшімова Н. Коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру.//Қазақстан мектебі.-2011.- №9.- С. 32-34.
2. Сұрауымбетова Р. «Білім беру деңгейін көтеруге ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың рөлі»
3. Барышников Н.В. Параметры обучения межкультурной коммуникации в средней школе // Иностранные языки в школе, №2, 2002г.
4. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы. №3, 2014 ж.
5. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы. №8, 2019 ж.
6. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы. №4, 2011 ж.

УДК 1751

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ СРЕДСТВАМИ УРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Кирик Виктория Салаудиновна
учитель русского языка и литературы
КГУ «Тимирязевская общеобразовательная школа
отдела образования Сарыкольского района»
Управления образования акимата Костанайской области
Сарыкольский р., Костанайская о., Казахстан
viktorija_didaeva@mail.ru

Аннотация

В современном быстроменяющемся мире человек вынужден учиться в течение всей жизни. Одним из условий успешного самообразования является сформированность ключевых компетенций.

Между тем, главным звеном в этом новом подходе по-прежнему остается чтение, которое становится, по выражению специалистов, ключом к веку информации. Падение интереса к чтению привело к острому дефициту знаний, информации, что препятствует национальному развитию страны и интеграции ее в глобальную мировую экономику и политику.

Ключевые слова: знания, чтение, речь, мышление, текст.

Аңдатпа

Қазіргі тез өзгеріп жатқан әлемде адам өмір бойы білім алуға мәжбүр. Өзін-өзі тәрбиелеудің